

Melankoli ve Modernite - Final
Bilgi Üniversitesi 2016

Konu: Melankoli ve Marguerite Duras'ın Ölüm Hastalığı

Resim: Adnan Turani

Hazırlayan: Fırat Uran / 115615058

İÇİNDEKİLER

- I. Giriş
- II. Melankoli
- III. Melankoli Belirtileri
- IV. Marguerite Duras Ve Bilinmeyenleri
- V. Genel Olarak Ölüm Hastalığı
- VI. Ölüm Hastalığı ve Melankoli

I. Giriş

Marguerite Duras'ın 'Ölüm Hastalığı' diye adlandırdığı hastalık aslında melankoli midir? Bunu çözümlenebilmek için önce melankoliyi incelemek gereklidir. Her nasıl ki yakamoz; suyun içinde yaşayan tek hücreli bir plankton olduğu halde halk tarafından istikrarlı bir şekilde mehtap zannediliyorsa, melankoli de aynı şekilde hüzün ve yas ile karıştırılıp, yakalanamıyor. Bu yazımdaki hedefim; melankoli ile ilgili akılda kalan karışıklıkları gidermek; ne olduğunu ve olmadığını çeşitli düşünür ve sanatçılar üzerinden açıklamak, Marguerite Duras'ı tanıtip, Ölüm Hastalığı kitabını melankoli üzerinden incelemektir.

II. Melankoli

Melankoli kavramını açıklamak için ilk olarak Türk Dil Kurumuna bakalım; *İsim, ruh bilimi, kara sevda, hüznün¹* olarak tanımlanmış. Yunanca üzerinden incelediğimizde ise görüyoruz ki; melas: kara, khole: safra demektir. Dolayısıyla yunancada Melankholia kara safra anlamına gelir.² Melankoliye çağlar boyunca farklı anlamlar yüklenmiş, sanatçı ve düşünürlerin bulunduğu çağın koşulları melankoliyi etkilemiş ve değiştirmiştir. Esmâ Erdok, yüksek lisans tezinde melankolinin çağlar boyunca değişimini şu şekilde özetlemiştir; *'Hipokrat melankoli konusunda kara safradan bahsetmiş, Aristoteles onda derinlik ve bir tür ışık görmüş, Epikür ondan korkmuştur. Hristiyanlıkla birlikte melankoli şeytani bir kavram olmuş ve acedia (ölümcül günah) haline gelmiştir. Rönesans'ta melankoli kavramı yenilenmiş, değişime uğramıştır. 1480-1630 yılları arası gerçek melankoli çağıdır aslında. Dürer'in 1514 yılında yaptığı 'Melencolia I' gravürü ve Robert Burton'un 1621 yılında kaleme aldığı 'The Anatomy of Melancholy' adlı yapıtı bu döneme damgasını vurmuştur. Geleneksel değerlerin etkisi, kültürel dalgalanmalar, hümanizmin ilerleyişi ve varlığa yönelen düşünme tarzı modernliğe giden yolu açmaya başlamıştır. Romantik nesil, melankolinin, lanetli şairleri ve ressamlarının neslidir. 19.yy büyük bir keder sentezidir esasında.'*³

19. yüzyıl büyük devrimlerin, savaşların, değişimlerin ve hastalıkların yüzyılıdır. Bu dönemde kayıplar çoktur. Dolayısıyla 19. Yüzyılın bir melankoli sentezi olması tesadüf değildir. Melankoli batıdan gelen bir kavram olduğu için ancak batının düşünürleri ve eserleri incelenerek daha iyi anlaşılacaktır. Batının eserlerine baktığımızda, melankolik insan, yazılı kaynaklarda, ilk olarak Homeros destanı ile karşımıza çıkmaktadır.⁴ Melankoli sözcüğü bire bir geçmese de özellikle Bellerophon'tes karakterinde melankoliye rastlarız.

¹ Türk Dil Kurumu, Melankoli

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5738edf5a46301.22993014 (15.05.2016)

² Karabulut, Mustafa, 'Tevfik Fikret Cenap ve Sabahattin Ali Şiirlerinde Melankoli'

http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/mustafa_karabulut_tevfik_fikret_cenap_sahabettin_siirlerinde_melankoli.pdf
Çevrimiçi: (15.05.2016)

³ Erdok, Esmâ, 'Melankolinin Görsel Anatomisi', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s.1

⁴ Teber, Serol, Aşiyandaki Kahin, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 2002

Bellerophon’e tanrılar tarafından yakışıklılık ve mertlik verilir. Kral’ın karısı bu yakışıklılığa dayanamayıp Bellerophon’u aşık olur fakat Bellerophon’u, kral’ın karısının kendisini baştan çıkarmasına izin vermez. Bunun üzerine kral’ın karısı, Bellerophon’ın kendisine tecavüz etmeye kalkıştığını söyleyerek iftira atar ve öldürülmesini ister. Bellerophon’ın ölmesi için üç zorlu görev verilir. Bellerophon bu görevleri başarıyla yerine getirir ve ölmez. Şanı gittikçe yükselen Bellerophon tanrılar tarafından sebepsizce terk edilir. Bu terk ediliş üzerine boşluğa düşer. Melankolik olur.

Hipokrat’a göre melankoli, bedensel kökenli bir hastalıktır. Safra kesesinden kaynaklanan bu hastalığı yaşayan vakalarda uykusuzluk, korku nöbetleri, çevresinden uzaklaşma, dalgınlık, öfke krizi ve hüzün görülür.⁵ Hipokrat, melankoli durumunda korku ve hüznün uzun süre devam edeceğini söyler.

Aristoteles, *Filozof, devlet adamı, şair ya da sanatçı olan bütün üstün nitelikli insanlar neden belirgin bir şekilde melankoliktir?*⁶ diye sormuştur. Melankoliyi olumsuz bir şey değil de, önemli işler gerçekleştirmek için olması gereken bir unsur olarak görmüştür. Melankoli birşeyler üretilmek için kullanılabilirse, ortaya çıkacak olan eserlerin, diğerlerine göre çok daha derin ve anlamlı olacağı görüşündeyim.

Starobinski, *‘Tanrı Katında Ruh: Akedia Günahı’* adlı kitabında *‘Adem Tanrı’nın buyruğuna karşı geldiği andan itibaren melankoli kanına işlemiştir, tıpkı ışık söndüğünde aydınlığın kaybolması, ama kandilin ucundaki ipin is çıkararak kötü bir kokuyla yanmaya devam etmesi gibi, Adem’in başına gelen de budur, ışık söndüğü anda melankoli kanına karışmış, üzüntü ve umutsuzluk duygularını su ütsüne çıkarmıştır; aslında Adem düştüğü sırada Şeytan melankoliyi onun ruhuna üflemiş, onu uyuşuk ve inançsız hale getirmiştir.’*⁷ demiştir. Starobinski melankoliyi daha çok din ve şeytan üzerinden yorumlamıştır.

Baudelarie, melankoli ve ayna sözcüklerinin birbirini çağrıştırdığını düşünmüş; Aynanın melankoliyi çağrıştırması boşluk olmasındandır, insan aynaya bakarak kendi kendisindeki boşluğu görür. Ayna aynı zamanda boşluk içindeki durağanlık ve atalet halini de gösterir demiş.

Freud, melankoliyi *ruhsal olarak, derin biçimde acı veren üzüntü, dış dünyaya duyulan ilginin sekteye uğraması, sevme yetisinin kaybı, tüm etkinliklere ket vurulması, yerini kendini suçlama ve aşağılamaya bırakmış, cezalandırılacağına dair sanrısız bir bekleyiş içinde kendilik duygusunun değerden düşmesi*⁸ olarak tanımlamıştır.

Freud’a göre yas ve melankoli birbirine karıştırılmamalıdır. *Yas ile birlikte ağır derecede sapmalar ortaya çıksa bile, hiçbir zaman onu hastalıklı bir durum olarak değerlendirmek*

⁵ Sönmez, Fatih, ‘Melankolik Depresyona Kısa Bir Bakış’
http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_6920.htm Çevrimiçi: (15.05.2016)

⁶ Aristo, *Problemata* XXX.1 953 a s.10-14

⁷ Starobinski, Jean, *Tanrı Katında Ruh: Akedia Günahı*, Cogito 51, 1997, s.224-232

⁸ Freud, Sigmund, *Yas Ve Melankoli*, Telos Yayınevi, 2015, İstanbul, s. 19

ve kendimizi tedavi için doktora teslim etmek aklımıza gelmez. Kuşkusuz bir süre sonra geçeceğine inanırız ve sürecin kesintiye uğramasının gereksiz hatta zararlı olduğunu düşünürüz.⁹

Melankolide öne çıkan tek özellik kendilik duygusunun bozulmasıdır. Diğer tüm özellikler aynıdır.¹⁰ Melankoli ile, 'ben duygusu' yoğun bir şekilde azalır.¹¹ Yas'ta dünya yoksul ve boş bir hal alırken, melankolide yoksullaşan ve boş hale gelen Ben'in ta kendisidir. Hasta kendi Ben'ini, bize değersiz, beceriksiz ve ahlaki açıdan alçalmış olarak sunar, kendini eleştirir, aşağılar, kovulmayı ve cezalandırılmayı bekler. Kendini herkesin içerisinde küçük düşürür, yakınlarına kendisi gibi onlara yakışmayan biri ile ilişkide oldukları için acır.¹² Yas ile kurduğumuz benzetim bizi, kişinin nesneye dair bir kayıp yaşadığı sonucuna ulaştırmıştır; kişinin anlatımı ise Ben'ine dair bir kayıp yaşadığını ortaya koyar.¹³

Melankoliye yol açan nedenler çoğunlukla, ölüm ile ortaya çıkan açık ve net bir kayıp olgusu olmaktan çıkar ve birbirine karşıt sevgi ve nefret duygularının ilişkiye aktarıldığı veya zaten varolan bir ikircikliliği güçlendiren tüm incinme, haksızlığa uğrama ve hayalkırıklığı durumlarını da içine alır.¹⁴

Özetlersek yas Freud'a göre normal bir durumken melankoli patolojik bir durumdur. Yas'ta kaybedilen şeyin yerine bir başkasını koymak mümkünken, melankolide kendi egonu kaybettiğin için yerine bir başka şey koymak zordur. Melankolinin sonucunda derin anlamda acılı keder, ilginin ortadan kalkması, sevme gücünün ortadan kalkması, kendini aşağılama, tembellik ve miskinlik ortaya çıkar.

Freud'un melankolisi, Kristeva ve Judith Butler'ın çıkış noktasını oluşturmuştur. Kristeva ve Butler, melankoliyi farklı şekilde yorumlamışlardır. Kristeva, anne figürünü öne çıkarmış, Butler ise toplumsal cinsiyetten bahsetmiştir.

⁹ Freud, s. 19

¹⁰ Freud, s. 19

¹¹ Freud, s. 22

¹² Freud, s.23

¹³ Freud, s.26

¹⁴ Freud, s.32

III. Melankoli Belirtileri

Melencolia I – **Albrecht Dürer** tarafından 1514 yılında yapılmış gravürdür.¹⁵ Bu gravür melankoli tarihinde önemli bir yer tutar. Bunun sebebi muhtemelen gravürün, melankolinin bir çok özelliğini içinde barındırmasıdır.

Düşünen kafanın ele yaslanması bunlardan biridir. Bir çok sanatçı melankoliyi betimlerken bu ifadeyi kullanmış, ifade melankolinin bir çeşit sembolü haline gelmiştir. Meleğin üstünde sağ köşede büyüdü dördül vardır. Toplandığında hep aynı sayıyı verir. Yani asla farklı bir sonuç yoktur. Hep aynı sonucun çıkması insanda adeta sıkışmışlık hissi verir. Sıkışmışlık hissi melankolinin belirtilerinden biridir.

Resimde gözükür merdivenin sonu ve başı yoktur. Sonsuzdur. Sol üstteki 'Melencolia' yazısına dikkat ederseniz; Melencolia yazısından sonra I ile arasında spiraller vardır. Sağa doğru dönen spiraller çıkmak, gitmek anlamına gelirken sola doğru dönen ise geriye dönmek anlamına gelir. İkisi birlikte yorumlandığında ise doğumdan önceki 'ölüm' e geri dönmek anlamına gelir.¹⁶

Dürer'in gravüründeki melankolik semboller ve yukarıda sözünü etmiş olduğum düşünürlerin melankoli tanımlamalarını alıp sentezlediğimde ortaya çıkan belirtiler;

¹⁵ Melencolia I https://en.wikipedia.org/wiki/Melencolia_I (Çevrimiçi: 15.05.2016)

¹⁶ Albrecht Dürer Blog <http://www.albrechtdurerblog.com/theres-no-melancholy-in-melencolia-one-secret-of-greatest-art-fraud-in-art-history/> (Çevrimiçi: 17.05.2016)

Korku, umutsuzluk, ağırlık, soğuk, insanlardan uzak durma, kendi içine kapanma, yalnız kalma, kendi içindeki karanlık, hem bedeninin hem zihninin etki altında olması, kendine tahammül edememe, tembellik, uyuşukluk, içinden çıkılamayan bir kısır döngü, hüznün, kaybolmak, egoyu kaybetmek, ilginin ortadan kalkması, derin anlamda keder, sevme gücünün ortadan kalkması, ayna'dır.

Marguerite Duras Ve Bilinmeyenleri / CUMHURİYET KÜLTÜR SANAT

Cumhuriyet Gazetesinin, kültür sanat köşesinde Duras'ın hayatı hakkında yazılmış olan yazıya göz atalım;

'Marguerite Duras 1914'de Çinhindi'nde, Saygon yakınlarında Gia-Dihn'de doğmuş. Çocukluğunu ve ilk gençlik çağlarını geçirdiği Çinhindi'nin yaşamının biçimlenmesinde çok önemli bir rolü var. Anne babası Fransız Hükümetinin bir kampanyası sonucunda çalışmak ve yaşamak için o zaman Fransız sömürgesi olan bu ülkeye gelmişler. Marguerite'nin babası kısa süre sonra kendini hasta hissetmeye başlamış ve Fransa'ya dönmüş. Genç yaşta da ölmüş. Ama anne Duras inatçı ve dirençli bir kadın olarak kalmış ve direnmiş. Anne Duras üç çocuğunu büyütüp bir yandan öğretmenlik yaparken bir yandan da sık sık su baskınına uğrayan çiftliğini geliştirip verimli bir yer haline getirmeye çabalamış. Annesinin verdiği mücadele, kardeşleriyle ilişkileri, çok genç yaşta kendinden 12 yaş büyük "yerli" bir zengin çocuğu ile yaşadığı aşkın öyküsü ve etkileri yapıtlarına bolca yansımış.

Duras, lise öğrenimini tamamladıktan sonra 17 yaşında Paris'e geliyor ve önce matematik sonra da hukuk ve siyaset bilimi okuyor. Çinhindi'nde nasıl bir yabancı ise Fransa'da da yabancısıdır.

Gerçek soyadı Donnadieu olan Marguerite 1943'de ilk romanı Les Impudents'ı yayımlarken yazarlık soyadı olarak "Duras"ı kullanmaya başlamış. Marguerite Duras'nın uzun ve çok verimli bir yazarlık yaşamı var. Birçok roman, öykü, deneme, senaryo, söyleşi yayımlamış.

Marguerite Duras'nın kitapları Türkçede ilk kez 1966'da yayımlanmış. Bilgi Yayınevi "Moderato Cantabile"yi, Uğrak Kitapevi de "Hiroşima Sevgilim"i yayımlamışlar. Sanıyorum bu kitapların çevrilmesinde her ikisinin de sinemaya uyarlanmış olmasının etkisi var. "Hiroşima Sevgilim" zaten Duras'nın senaryosu. Alain Resnais'nin de başyapıtlarından, savaş karşıtı unutulmaz bir kült film. "Moderato Cantabile" da Duras'nın ilk büyük satış başarısı. Kitap 500 binden fazla satmış.

Marguerite Duras'nın ikinci büyük çıkışı Dünya çapında bir çoksatar (bestseller) olan otobiyografik romanı "Sevgili"dir. Sadece Fransa'da 1,5 milyon satmış. 43 dile çevrilmiş. Sinemya uyarlanınca da bu başarı katlanarak artmış. 1984'te Fransa'da Goncourt Ödülü'nü alan "Sevgili" 1985'de Tahsin Yücel çevirisi ile Can Yayınları'ndan Türkçe'de de yayımlanmış ve büyük ilgi görmüştü. "Sevgili"nin satış başarısı tüm

dünyada olduğu gibi Türkiye’de de Duras’ın yapıtlarına ilgi doğmasına neden oldu ve birçok yapıtı Türkçe’ye çevrildi.

Dergilerde yayımlanan “varoluşçu” anlatılarla tanınmış, ilk romanları romantik bulunmuş olsa da Duras’ın daha çok “Yeni Roman” akımına yakın bulunan kendine has, “kişisel” bir anlatımı var. Kısa ve öz yazıyor. Her şeyi kendi anlatmıyor, okurun da emek vermesini, sorgulamasını, düşünmesini istiyor. Duras’ın yapıtlarında yazılan kadar yazılmayan, diyaloglar kadar sessizlikler de önemlidir. Tahsin Yücel, Duras’ın “eksilti” sanatını büyük bir ustalıkla kullandığını belirtip, “durumları, duyguları, ve duyumları daha çok esinlemelerle, ama en kestirme, en etkili bir biçimde yansıtan bu yalın, yalın olduğu ölçüde doğal ve şiirli anlatım bile, Duras’ın usta bir yazar olduğunu kanıtlamaya yeter” diyordu.’¹⁷

IV. Genel Olarak Ölüm Hastalığı

Ölüm Hastalığı, Marguerite Duras’ın 1982 yılında yazdığı otuz dokuz sayfadan oluşan kısa bir kitaptır. Kitabın orjinal adı ‘La Maladie de la Mort’ dur. İngilizce adı ‘The Malady of Death’dir. Romandaki erkek ve kadın arasında, sonradan erkeğin ‘satılık geceler anlaşması’¹⁸ diye adlandıracağı bir anlaşma yapılır. Erkeğin para vermiş olabileceği, günler boyunca kadının her gece gelmesini gerektiren bir anlaşmadır bu.¹⁹ İşte Ölüm Hastalığı, erkek ve kadın arasında geçen, bu satılık geceleri konu alır. Dikkatli okuyucular fark ediyor ki erkeğin ‘satılık geceler anlaşması’ni yapmasının sebebi seks değil. Erkek eşcinsel olmakla birlikte, bir kadını ‘sevmeyi denemek’²⁰ ister.

*‘Bedenin etrafında, oda. Kendi odanız olacaktı. İçinde oturan odur, bir kadın. Odayı artık tanıyamazsınız. Cansızlaşmış, sizden, **hemcinslerinizden yoksun kalmıştır.**’²¹*

Marguerite Duras, 1982’de yazdığı Ölüm Hastalığı kitabının beş sene arkasından ‘Mavi Gözler Siyah Saçlar’ adlı uzun öyküyü yazmıştır. Bu uzun öykü, Ölüm Hastalığı kitabının yeniden ve daha detaylı yazılmış halidir. Bu sefer erkek karakterinin eşcinsel olduğu açık bir şekilde anlaşılır. Kitapta, kadın ile olan ilişkisini değerlendirirken şöyle der erkek: **‘Bizim hikayelerimiz genellikle kısa olur, böylesini hiç yaşamadım.’²²**

‘Mavi Gözler Siyah Saçlar’ ın sonunda, kitabın yayınlandığı gün Le Matin gazetesinde çıkan Gilles Costaz’ın, Duras ile konuşması vardır. Bakın ilk sorusu çok ilginç:

¹⁷ Cumhuriyet / Kültür Sanat / Kitap / ‘Marguerite Duras ve Bilinmeyenleri’

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kitap/210229/Marguerite_Duras_ve_bilinmeyenleri....html

(Çevrimiçi: 12.05.2016)

¹⁸ Duras, Marguerite, Ölüm Hastalığı, Metis Yayınları, 2005, İstanbul, s.17

¹⁹ Duras, (Ö.H.), s.7

²⁰ Duras, (Ö.H.), s.8

²¹ Duras, (Ö.H.), s.24

²² Duras Marguerite, Mavi Gözler Siyah Saçlar, Can Yayınları, 2001, İstanbul, s.28

*'Soru: Yeni kitabınız Mavi Gözler Siyah Saçlar'da hiç kullanmadığınız bir sözcük varsa, o da 'eşcinsel'. Oysa erkek kahramanı düşününce ilk akla gelen bu.'*²³

Duras'ın cevabı ise daha da ilginçtir:

*'Ölüm eşcinselliğin içinde vardır; çünkü eşcinseller genellikle kendilerini çocuklarıyla devam ettirmezler; çocukları yoktur. Sanki ölümü hızlandırmak ister gibi.'*²⁴

Duras'ın bu ifadesi homofobik bir yere de çekilebilecekken konuşmanın devamında, eşcinsellere, onlar istese bile savaş ilan etmediğini ifade etmiştir.²⁵

Maurice Blanchot ise: *(Homoseksüellik, asla telaffuz edilmemiş bu kelimeye gelirse, 'Ölüm Hastalığı' değildir, sadece bu hastalığı biraz yapay bir biçimde ortaya çıkarır; çünkü, arzudan aşka kadar, duygunun bütün nüanslarının, insanlar arasında, hemcinsleri olsalar da olmasalar da mümkün olduğunu kabul etmemek güçtür.)*²⁶ diye bir açıklama gereksinimi duymuştur.

Bir başka soruda, az önce değindiğim iki kitap arasındaki benzerlikten bahsedilmiş:

'Soru: Yazdıklarınızı yıllardır izleyen okurlar için bu konu yine de şaşırtıcı. La Maladie De La Mort'da (Ölüm Hastalığı), tıpkı Mavi Gözler Siyah Saçlar'ın kahramanı gibi yanında bulunması için bir kadını parayla tutan kişi eşcinsel olabilirdi, ama emin olunamıyordu bundan.

*Yanıt: Ne kitabı Almanca'ya çeviren Peter Handke ne de Bataille ve Ölüm Hastalığı üzerine bir kitap yazan Maurice Blanchot, bir eşcinselden söz edildiğini anlamadılar; oysa Mavi Gözler Siyah Saçlar, Ölüm Hastalığı'ndan yola çıkarılarak yazıldı. Orada bırakamazdım.'*²⁷

Bir başka dikkat edilmesi gereken nokta ise Ölüm Hastalığı ismi. Kesinlikle dikkat çekici bir isim. Araştırdığımda daha önce 1849 yılında, Danimarkalı filozof Soren Kierkegaard'ın Hristiyan varoluşçuluk üzerine yazdığı kitabın aynı başlığı taşıdığını görüyorum. Kitabın İngilizce ismi 'The Sickness Unto Death'. *Kierkegaard's in Ölüm Hastalığı kitabı, umutsuzluğu Hristiyanlık günahı ile bağdaştırmış olduğu konsepti üzerine yazılmış.*²⁸ Kitapların isimlerindeki benzerlik, Blanchot'un aklına Duras'ın, Kierkegaard'dan etkilenmiş olup olmadığı sorusunu getirmiş.²⁹

²³ Duras, (M.G.S.S.), s. 113

²⁴ Duras, (M.G.S.S.), s. 113

²⁵ Duras, (M.G.S.S.), s. 114

²⁶ Blanchot, Maurice, İtiraf Edilmeyen Cemaat, Ayrıntı Yayınları, 1997, İstanbul, s.69,70

²⁷ Duras, (M.G.S.S.), s. 114

²⁸ Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/The_Sickness_Unto_Death (Çevrimiçi: 07.05.2016)

²⁹ Blanchot, s.49

Ölüm hastalığı bir teşhis mi yoksa yargı mı diye soruyor Blanchot.³⁰ Kişisel fikrim kitaptaki farklı durumlara göre her ikisi de olduğu yönünde. Ölüm hastalığı bazen melankolinin bir teşhisi için kullanılmış, bazen de melankoliye bir yargı olarak karşımıza çıkmış.

‘Sevdiğini öldürecek gibi olma duygusunu, onu kendinize, yalnız kendinize saklama, bütün yasalara rağmen, bütün ahlaki baskılara rağmen onu alma, kaçırma isteğini duydunuz mu?’

Hiç bu isteği duydunuz mu? Der.

Hiçbir zaman, dersiniz.

*Size bakar, tekrarlar: **Ölümler ne tuhaf oluyor.**’³¹*

Blanchot’un bahsettiği yargı tam olarak bu kısımda görülebilir. Kadın, erkeği hissetmediği birşey yüzünden tuhaf buluyor, yargılıyor.

Anılması gereken bir başka nokta ise, kitabı ilk okuduğumda bir anlatı olduğunu düşünmüş olmam. Fakat *İtiraf edilmeyen cemaat*’i okuduğumda yanılmış olduğumu fark ettim. Anlatı gibi algılansa da aslında bildirici bir metindir diyor Blanchot.³² Ayrıca kitapta kullanılan ‘siz’ için önemli bir açıklama da getiriyor: *‘Alnımıza neyin yazılı olduğunu bilmeden yol aldığımız olaylar zincirinin ana hatlarını peygamberce belirleyen ve gökten inen kutsal kitabın Siz’i.’³³* diyor kitapta kullanılan siz’li anlatım için.

‘Kadını tanımıyor olmalıydınız, onu aynı anda birçok yerde bulmuş olmalıydınız, bir otelde, bir sokakta, bir trende, bir barda, bir kitapta, bir filmde, kendinizde.’³⁴

‘Siz’ asla kadına hitap etmez; belirsiz, meçhul ve gerçekdışı, bu nedenle edilgenliği içinde ele geçirilemez, edebiyen geçici ve uyuklayan mevcudiyeti içinde yok olan kadın karşısında güçsüzdür o.’³⁵ diye ekliyor Blanchot.

Blanchot, Ölüm Hastalığındaki kadın ve erkeğin bir çeşit cemaat yarattıklarından bahseder. *‘Erkeğin örgütlediği, kadının rıza gösterdiği ve söz konusu olan şeyin sevme girişimi – ama hiç için (boşuna) sevme; onları sonuçta habersizce harekete geçiren bu hiçten başka nesnesi olmayan ve boş yere birbirlerine dokunmaktan başka hiçbir şeye maruz bırakmayan girişim – olduğu bir hapisane cemaati.’³⁶* Asla psikolojik ya da sosyolojik düzeyde yer almayan bu iki varlık arasındaki cemaat, olabilecek en şaşırtıcı ve bununla birlikte en aşık cemaattir, mitik ve metafizik olanı aşar. Aralarında elbette bir ilişki vardır: *Onun açısından, bir tür arzu – arzusuz arzu, çünkü erkek onunla birleşebilir; ve daha ziyade veya özellikle bir bilme arzudur bu, her yaklaşımdan kaçan*

³⁰ Blanchot, s.50

³¹ Duras, (Ö.H.), s.31,32

³² Blanchot , s.50

³³ Blanchot , s.50

³⁴ Duras, (Ö.H.), s.7

³⁵ Blanchot , s.50,51

³⁶ Blanchot , s.68

*şeye yakınlaşma, onu olduğu gibi görme denemesidir, ama yine de erkek kadını görmez; onu asla görmediğini hisseder.*³⁷

Tüm bu bilgilerin ardından, artık Ölüm Hastalığı'nı, melankoli üzerinden değerlendirmeye geçebiliriz.

V. Ölüm Hastalığı ve Melankoli

Ölüm hastalığındaki erkek karakteri melankolik bir karakterdir. Julia Kristeva, Kara Güneş adlı kitabında Duras'a ayırdığı kısımda bunun sinyallerini şu şekilde vermiştir: *'Ölüm hastalığındaki adam ve genç kadına gelince, fiziksel tutkularını marazi, mesafeli, hep çoktan mahkum edilmiş kılan içsel bir yası barındırır gibiler.'*³⁸ Bir başka kısımda Kristeva, ölüm hastalığına sahip olanın erkek olduğunu, kadının ölümün bir parçası olduğunu dolayısıyla da geçip gittiğini söyler.³⁹ Kristeva aynı zamanda Duras'ın kitaplarında acı ve melankoli yarattığından bahseder. Kristeva, Duras'ın kitaplarındaki 'acı' nın bizi ele geçirdiğini ve ruhsal yaşamlarımızın riskli sınırlarına sürüklediğini söylüyor.⁴⁰ Gelin birlikte bu sınırlara doğru yürüelim.

Duras, erkeğin eşcinsel olduğunu açık bir şekilde ifade etmemiştir. Bunun anlaşılmasının bir başka sebebi ise melankolidir. Kitabın bazı kısımlarında erkeğin melankolik olduğu için mi yoksa eşcinsel olduğu için mi öyle olduğunun farkına varmak güçtür. Örneğin:

'Hiç kadın sevmediniz mi? diye sorar. Hayır, hiç, dersiniz.

Hiç bir kadını arzulamadınız mı? Diye sorar. Hayır, hiç, dersiniz.

Bir kere olsun, bir an için bile mi? diye sorar.

Hayır, hiçbir zaman, dersiniz.

Hiçbir zaman mı? Asla mı? Der. Asla, diye tekrarlıyorsunuz.

Gülümser, ölümler ne tuhaf oluyor, der.

Yeniden başlar: Peki bir kadına bakmadınız mı ? Hiç bakmadınız mı ?

Hayır, hiç, dersiniz.

*Neye bakarsınız? Diye sorar. Geriye kalan herşeye dersiniz.'*⁴¹

Bu kısımda okuyucunun kafasını karıştıran ve açık bir şekilde eşcinsel olduğunun farkına varılmasını engelleyen şey melankolidir. Melankolide insan sevmeye yetisini kaybettiği için, erkeğin melankolik olduğundan dolayı mı, yoksa eşcinsel olduğundan dolayı mı bir kadını hiç sevmemiş olması okuyucuyu düşündürür. Kitabın geneli değerlendirildiğinde melankoli ağır basar. Eşcinsellik bir olasılık olarak kalır.

³⁷ Blanchot , s.71

³⁸ Kristeva, Julia, Kara Güneş Depresyon ve Melankoli, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 2009, s.285

³⁹ Kristeva, s.289

⁴⁰ Kristeva, s. 302

⁴¹ Duras, (Ö.H.), s.25

*'Hiçbir şeyi sevmesiniz, Hiç kimseyi, yaşadığınızı sandığınız bir farklılığı bile sevmesiniz. Siz yalnızca ölü bedenlerin güzelliğini bilirsiniz, hemcinselerinizin güzelliğini.'*⁴²

Bu kısımda açık bir şekilde belirtilen 'hemcinslerinin güzelliğini bilmesi' durumundan, erkeğin eşcinsel olduğu anlaşılabilir fakat bu sefer de okuyucuyu düşündüren ve görmesini engelleyen şey; hiç bir kadınla ilişkisi olmamış heteroseksüel bir erkeğin, kendi cinsini daha iyi tanınması olasılığıdır. Blanchot, *'Metnin yoğunluğu özlülüğünden çok indirgenemezliğinden kaynaklanır. Herkes kişileri dilediği gibi düşünebilir'*⁴³ derken bu olasılıkları kast etmiştir.

Tony McKibbin güzel bir soru sormuş: *'Ölüm hastalığı, kendisine sadece para ile sahip olabileceği bir kadına aşık olduğu için mi başlamıştır?'*⁴⁴ Bu soruyu şöyle değiştirebiliriz: Melankoli, kadına sadece para ile sahip olabilecek erkeğin, satın alınan bir ilişkinin, aşkı hiçbir zaman doğurmayacağını bildiği için mi başlamıştır? Ya da Eşcinsel bir erkeğin, bir kadını imkansız aşkıyla sevmesinden mi kaynaklanır melankoli?

Kadın ilk gece söz verdiği gibi gelmiştir. İlk gecelerinde beraber olmazlar. Kadın soyunmuş, yatakta adamın gösterdiği yere uzanmış, erkek ise tüm gece boyunca kadının uykuya dalışını seyretmiştir.⁴⁵ Erkeğin, kadını kiralamasının amacı seks değildir. Bu anlaşmanın altında bir başka neden olduğunu kadın da fark etmiş olmalı ki erkeğe, bedeninin daha az yalnız olması için mi kendisine ihtiyacı olduğunu sormuştur.⁴⁶ Cevap olarak, melankolinin ilk belirtisini verir erkek: Yalnızlık. *'Yalnız olduğunu sanmakla, yalnızlığı birbirine karıştırma raddesine'* gelmiş olduğunu söyler kadına.⁴⁷ Yalnız olmayı kendisinin yaptığı bir seçim sonucunda mı seçtiğini yoa da insanlar tarafından, kendisinin rızası olmamasına rağmen mi yalnız olduğunun ayrımını yapamayacak duruma geldiğini ifade etmiştir.

Bir başka gece erkek dalgınlıkla kadına zevk verir, kadın bağırır. Bunun üzerine erkek, bağırmasını söyler. Kadın bir daha bağırmaz.⁴⁸ Erkek, bağırmasını söyleyerek yalnızlaştırmayı seks'e kadar taşımıştır. Seks'i, bir tek kendisinin zevk aldığı bir eylem haline getirmiş, iki taraf arasındaki paylaşımı sona erdirmiştir. Adam, kadının bedeninden çıkmak, başkalarının bedenine, kendi bedenine dönmek, kendisine doğru dönmek istemektedir.⁴⁹ İnsanın yalnız kalmak istemesi, kendi içine dönüp herkesten soyutlanması bir çeşit melankoli belirtisi değildir?

⁴² Duras, (Ö.H.), s.27

⁴³ Blanchot, s.52

⁴⁴ McKibbin, Tony, 'The Malady of Death Colluding With Melancholy' <http://tonymckibbin.com/non-fiction/the-malady-of-death> (Çevrimiçi: 16.05.2016)

⁴⁵ Duras, (Ö.H.), s.10

⁴⁶ Duras, (Ö.H.), s.10

⁴⁷ Duras, (Ö.H.), s. 10

⁴⁸ Duras, (Ö.H.), s. 11

⁴⁹ Duras, (Ö.H.), s. 13

*'Uyanır. Size bakar. Hastalık sizi gitgide sarıyor, gözlerinize, sesinize de yayıldı, der. Ne hastalığı? Diye sorarsınız. Bunu dile geirmeyi henüz bilmediğini söyler.'*⁵⁰

Kitabın 14. sayfasında geçen bu kısımda ilk defa 'hastalık'dan bahsedilir. Erkeğin yaşadığı bir hastalık vardır, bu kadın tarafından gözlemlenebiliyordur fakat teşhisini yapmak henüz mümkün değildir. Bir süre sonra adını koyar. Kadın, ilk konuşmalarında, erkeğin ölüm hastalığına yakalandığını anlamış, adlandıramamış fakat zaman ilerledikçe teşhisi koyabilmiştir. Erkek, ölüm hastalığı neden ölümcüldür diye sormuştur kadına. Kadın: *'Ona yakalanan onu taşıdığını, ölümü taşıdığını bilmediğinden. Üstelik ölecek bir yaşamı olmadan öleceğinden hiçbir yaşamda, hiçbir zaman ölmeyi bilmeyeceğinden.'*⁵¹ demiştir. Ölüm hastalığının melankoli olduğunu düşünerek bu tanımlamaya tekrar bakarsak; Melankoli'ye yakalanan insanlar, melankoliyi taşıdığını, ölümü taşıdığını bilmezler. Üstelik ölecek bir yaşamı olmadan öleceğinden hiç bir yaşamda, hiç bir zaman ölmeyi bilmezler.

'Siyah denize bakan terasa dönersiniz. İçinizde, nedenini bilmediğiniz hıçkırıklar vardır. Sanki sizin dışınızda bir şeymiş gibi kıyınızda kalakalırlar, size kavuşamazlar ki onları ağlayarak atarsınız. Siyah denize karşı, uyuduğu odanın duvarına karşı, kendinize ağlarsınız, bir yabancıya ağlaması gibi.

...

*Onun yanına uzanırsınız. Kendinize ağlarsınız hep.'*⁵²

Burada vurgulanan 'kendinize ağlama' durumu, Freud'un melankolisini aklımıza getirmez mi? Kendi egonuza ağlarsınız, çünkü kaybettiğiniz şey aslında kendinizdir.

Kendine ağlama durumu kitabın sonunda tekrar karşımıza çıkar. Bir gece kadın gittikten sonra, erkek yine kendisine ağlar. *'Yalnızca kendinizydi ağlamanız, sizi ayıran farklılığı aşarak ona kavuşmanın harikulade olanaksızlığına değil.'*⁵³

Freud'un bahsettiği kendini aşağılama durumu karşımıza şu kısımda çıkar: *'dünyadaki mutsuzluğun tek başınıza sureti olduğunu sanırsınız, imtiyazlı bir alınyazısının sureti.'*⁵⁴

Gökyüzünün aydınlandığı, yeni bir günün başlaması bir çok insana umut verirken, bu saatler erkeği daha da karamsar bir hale sokmaktadır. Zaman onun için ilerlememekte, kendi içerisinde sıkışıp kalmaktadır.⁵⁵ Zamanın geçmemesi, ya da içinde sıkışılıp kalınması melankoli belirtisi değildir?

⁵⁰ Duras, (Ö.H.), s. 14

⁵¹ Duras, (Ö.H.), s.17

⁵² Duras, (Ö.H.), s. 20

⁵³ Duras, (Ö.H.), s. 38

⁵⁴ Duras, (Ö.H.), s. 30

⁵⁵ Duras, (Ö.H.), s. 21

Diğerlerinden farklı, insanların kendilerini en özgür hissettiği ve eğlendiği cumartesiler bile erkek için birbirine benzemiştir.⁵⁶ Günlerin birbirine benzemesi, o korkunç aynılık da içinden çıkılamayan bir kısır döngü değildir? Bu kısır döngüyü en çok melankolikler yaşamaz mı?

Bir gün kadın, erkeğe denizin rengini sorar. Erkek, denizin renginin siyah olduğunu söyler. Kadın denizin renginin hiç bir zaman siyah olmadığını, erkeğin yanıldığını söyler.⁵⁷ Neden denizin rengini gündüz vakti olan haliyle ele alırsınız? Aslında deniz, gündüz olan rengiyle tanımlanabildiği gibi gece olan rengi ile de tanımlanabilir. On iki saat gündüzse On iki saat de gecedir. Fakat denizin rengini gece olan rengiyle tanımlamak pek alışıl gelmiş bir durum da değildir. Melankoliktir. Denizin renginin siyah olması insanda umutsuzluk, hüznün ve keder'i çağırır.

'Birinin sizi sevebileceğine inanıp inanmadığını sorarsınız ona. Hiçbir durumda sevelemeyeceğinizi söyler.

Ölüm yüzünden mi? diye sorarsınız.

*Evet, der, duygularınızdaki bu yavanlık, bu durağanlık yüzünden, denizin siyah olduğu yalanını söylemeniz yüzünden.*⁵⁸

Blanchot, bu sevelememe durumunun nedenini, erkeğin özgürlüğünü korumayı istemesine bağlamıştır. *'Erkek sevilmez, çünkü özgürlüğünü korumayı daima istemiştir.'*⁵⁹ Fikrimce Blanchot haklı olabilir fakat burada erkeğin, aynı zamanda kendini sevmeye değer biri olarak görmediğini de düşünüyorum. Erkek, Freud'un belirtmiş olduğu gibi kendini aşağılıyor. Hiçbir durumda sevelemeyeceğini düşünüyor.

'Sizinle karşılaşmadan önce ölümün yaşanabileceğini bilmediğini söyler.

Gözbebeklerinin süzme yeşilinden size bakar.

Ölümün saltanatını haber veriyorsunuz, der.

Ölüm dışarıdan dayatıldığında sevelemez.

Sevmediğinize ağladığınızı zannediyorsunuz.

Ölümü dayatmadığınıza ağlıyorsunuz.

Uykuya dalmıştır bile.

Güç işitilir bir sesle: Ölümünden öleceksiniz, der.

Ölümünüz başladı bile.

Ağlarsınız.

*Ağlamayın, değmez, şu kendinize ağlama alışkanlığını bırakın, değmez, der.*⁶⁰

⁵⁶ Duras, (Ö.H.), s. 29

⁵⁷ Duras, (Ö.H.), s. 32

⁵⁸ Duras, (Ö.H.), s. 32

⁵⁹ Blanchot, s.74

⁶⁰ Duras, (Ö.H.), s. 33,34

*Sabah oldu, her şey başlayacak, siz hariç der. Siz, hiçbir zaman başlamazsınız.*⁶¹

Kadın ‘siz başlamayacaksınız’ derken, erkeğin melankoliden kaynaklanan tembelliğini kast ediyor olabilir mi? Burada melankolinin belirtilerinden olan uykusuzluk ve aynı zamanda devam edememe durumu vardır. Uykusuzluk ile ilgili olarak Blanchot: ‘*Baştan kaybedilmiş bu mücadelenin anlamı belki budur. Kadın uyur, erkek daha ziyade uyumanın reddidir, dinlenmeyi başaramayan sabırsız, vaat edilmemiş uyanışı bekleyerek mezarda bile gözlerini yummayacak uykusuzdur.*’⁶² demiştir.

Kitabın en son cümlesi:

*‘Böylece yine de bu aşkı sizin için olabilecek tek şekliyle yaşayabildiniz, başınıza gelmeden kaybederek.’*⁶³

Melankolik karakterler, kendilerinin hiç birşeyi hak etmediklerini defalarca söyledikten sonra bir noktada etrafındaki insanlar da onların bir şeyi hak etmediklerini düşünmeye başlar. Kitapta kullanılan ‘siz’lerin sahibi, bu son cümlede, kendisinin hiç birşeyi hak etmediğini düşünen erkeğin, bir aşkı da ancak kaybedeceğini bilerek yaşayabileceğini söylemektedir.

⁶¹ Duras, (Ö.H.), s. 35

⁶² Blanchot, s.55

⁶³ Duras, (Ö.H.), s.39

KAYNAKÇA

Albrecht Durer Blog <http://www.albrechtdurerblog.com/theres-no-melancholy-in-melencolia-one-secret-of-greatest-art-fraud-in-art-history/> (Çevrimiçi: 17.05.2016)

Aristo, *Problemata* XXX.1 953 a s.10-14

Blanchot Maurice, İtiraf Edilmeyen Cemaat, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997

Cumhuriyet

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kitap/210229/Marguerite_Duras_ve_bilinmeyenleri...html (Çevrimiçi: 07.05.2016)

Duras Marguerite, Ölüm Hastalığı, Metis Yayınları, İstanbul, 2005

Duras Marguerite, Mavi Gözler Siyah Saçlar, Can Yayınları, İstanbul, 2001

Erdok, Esmâ, 'Melankolinin Görsel Anatomisi', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006

Kristeva, Julia, Kara Güneş Depresyon ve Melankoli, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 2009

McKibbin, Tony, 'The Malady of Death Colluding With Melancholy'
<http://tonymckibbin.com/non-fiction/the-malady-of-death> (Çevrimiçi: 16.05.2016)

Teber, Serol, Aşiyandaki Kahin, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 2002

Türk Dil Kurumu, Melankoli

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5738edf5a46301.22993014 (15.05.2016)

Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/The_Sickness_Unto_Death (Çevrimiçi: 07.05.2016)